

Izhaja prvo soboto
vsakega mesca
Uredništvo in upravn.:
Dunaj XVI/2,
Neulerchenfelderstrasse 21.
Inserati se sprejemajo
in poceni zaračunajo.
Rokopisi se ne vračajo.

GLASNIK

Naročnina:
Za Avstrijo celo leto K 1.50
Za inozemstvo „ „ K 2.—
Posamezne številke h 10.
Odpriete reklamacije so
poštne proste.
Poštno-hran konto: 88.153.

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

Št. 4.

Dunaj, dne 9. maja 1908.

I. leto.

Plače po tobačnih tvornicah.

Po službi in plači leta 1908 dobimo sledeče skupine:

Tedensko plačano	pazniki	232
	drugi	1433
Dninarji		6364
Geding		32318
Mladoletno delavstvo in pričetniki		89
Skupaj		40437

V primeri z I. 1905 se je povišalo število tedensko plačanega delavstva za 406 oseb, izvzemši paznike, število delavstva v gedingu se se je pa znižalo za 400 oseb.

Delavstvo se razdeli na posamezne tvornice sledeče:

Tobačna tovarna	Število delavstva koncem decembra 1906.		
	moških	ženskih	Skupaj
Bavč	63	921	984
Budjevice	175	1283	1458
Fürstenfeld	216	1930	2146
Göding	273	1555	1828
Hainburg	572	1863	2435
Hallein	39	464	503
Iglava	165	1703	1868
Jagielnica	97	429	526
Joachimstal	129	1008	1137
Celovec	100	944	1044
Krakovo	112	889	1001
Ljubljana	301	2018	2319
Landskron	86	2011	2097
Linc	135	881	1016
Monasterzyska	198	869	1067
Novi Tišin	172	1336	1508
Pisek	28	558	589
Rovinj	76	992	1068
Sacco	140	1549	1689
Schwaz	150	1034	1184
Sedletz	294	1894	2188
Stein	33	456	489
Sternberg	94	1478	1572
Tabor	74	1334	1408
Tachau	42	473	515
Dunaj—Ottakring	110	1113	1223
Dunaj—Rennweg	28	314	342
Winniki	296	1209	1505
Zablotov	316	408	766
Cvitava	75	1234	1309
Skupaj	4589	34222	38811

Starost posameznih delavcev se razvidi iz sledeče razpredelnice:

Starost	Število		Skupaj
	delavcev	delavk	
od 14—16 leta	—	15	15
„ 16—20 „	24	3506	3530
„ 20—30 „	929	13913	14842
„ 30—40 „	1693	9283	10976
„ 40—50 „	998	3709	5707
„ 50—60 „	450	1787	2237
„ 60—70 „	115	457	572
„ 70 let	11	39	50
Skupaj	4220	33709	37929

Z ozirom na službeno dobo in plače dobimo sledečo nazpredelnico:

Službena doba	Plačilna skupina				Skupaj
	I.	II.	III.	IV.	
do 5 služb. let	162	1042	4578	751	6542
od 5—10 sl. let	412	2242	5843	120	8617
„ 10—15 „ „	374	2516	5215	84	8189
„ 15—20 „ „	286	2109	2876	51	5322
„ 20—25 „ „	274	1860	2292	26	4452
„ 25—30 „ „	164	955	910	8	2037
„ 30—35 „ „	144	613	794	10	1561
„ 35—40 „ „	58	252	369	—	679
„ 40 služb. let	32	91	138	—	266
Skupaj	1911	11680	23024	1050	37665

Za uvrstitev delavstva v štiri skupine se mora ozirati na tole:

v I. skupini del., ki zasluži dnevno	nad 300 vin.,
„ II. „ „ „ „ „	od 225 do 300 „
„ III. „ „ „ „ „	150 „ 285 „
„ IV. „ „ „ „ „	150 „

Navedeni razpredelnici sta velepučni in potrjujeta, kar smo večkrat naglašali, ko smo utemeljevali svoje zahteve. V tobačnih tvornicah je 50 oseb, ki so stare nad 70 let, nad 40 let služi 266 oseb, od 60 do 70 let starih oseb dela po tobačnih tvornicah 572. Če dopolni človek 60 in dela 40 let si želi počitka. To je lahko umljivo. Zakaj li dotičniki še delajo? Delajo, ker morajo. Saj penzije ne zadoščajo za življenje. Od zaslužka si tudi ne morejo

ničesar prihraniti. Med delavstvom, ki služi nad 40 let, jih ima samo 37 plačo nad 3 K dnevno, 91 jih je v II. in 138 zasluži 1.50 do 2.25 K dnevno. Že to dovolj jasno dokazuje, kako nujno je potrebno, da se uredi penzije tako, kakor zahtevamo.

Disciplinarno postopanje se je uvedlo proti 53 in se izvedlo proti 46 osebam. V sedmih slučajih se je ustavilo disciplinarno postopanje, v šestih slučajih so dobili dotičniki redovno kazen, v 46 slučajih je bilo obsojenih 45 in oproščena je bila samo ena oseba.

Kazni so bile:

Kazenski dopust od 4 do 6 dni . . . 5 krat
 " 7 " 12 " . . . 8 "
 " 13 " 18 " . . . 17 "
 in kazenski odpust 15 "

Kazni so bile toraj zelo občutne in so se povišale, ker je bilo leta 1905 izvedeno disciplinarno postopanje le proti 29 osebam.

Prizivov na glavno ravnateljstvo je bilo vloženih 19, 17 jih je bilo brezuspešnih, dvema se je znižala kazen milostnim potom.

Da plače ne zadostujejo, ve delavstvo, priznal je pa to tudi glavni ravnatelj sam.

Tedenski delavnik se je določil koncem leta 1905 z 52 $\frac{3}{4}$ ure in je ostal neizpremenjen. Pravi delavnik je pa znašal leta 1906 povprečno 49.8 ure na dan. Povprečno pride na leto 293.5 delavnega dneva.

Povprečna tedenska plača znaša pri delavcih K 15.88, pri delavkah pa K 11.78, za mladoletno delavstvo pa K 7.45. Prejšnje leto so znašale povprečne plače K 15.39, 11.39 in 7.06. Zvišala se je toraj plača pri delavcih za 49 v. = 3.08%, pri delavkah pa 39 v. = 3.31% in pri mladoletnem delavstvu za 39 v. = 5.23%. Povprečno se je zvišal tedenski zaslužek dni-narjev za 98 v. = 6.4%.

Tedenska povprečna plača je razvidna iz sledeče razpredelnice:

Oddelek	Delavni čas			Skupna svota leta 1906 izplačanih delavskih plač	Koliko pride povprečno tedensko na posameznika													
	Delavnih dni v letu	Povprečno štev. delavnih ur v tednu	Delavni odmori na teden v minutah		delavstvo s polno plačo								mladoletno delavstvo in začetniki		za vse delavstvo			
					Časovni dninarji				V gedingu		moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske	mladoletni	
					ted. dninarji		dninarji		moški	ženske								
					pazniki	drugi		moški										ženske
						moški	ženske											
K r o n																		
Izdelovanje smodk. . .	293.5	49.7	90	12,626.038.85	19.08	20.45	13.75	13.01	12.33	18.06	1.62	9.79	7.36	16.64	11.67	7.37		
Izdelovanje cigaret . .	293.5	49.9	90	4,639.098.20	19.49	19.92	13.60	16.31	12.89	20.18	12.31	—	7.91	19.60	12.39	7.91		
Izdelovanje tobaka . . .	293.5	49.8	90	2,343.937.16	19.03	17.79	—	13.91	11.04	17.92	12.72	—	7.97	17.04	12.69	7.97		
Izdelovanje klobas . . .	292.0	49.9	110	138.355.11	18.28	—	—	11.41	8.70	14.03	10.70	9.59	—	14.01	10.05	9.59		
Izdelov tobaka za noslanje .	293.0	49.8	95	74.481.63	18.56	—	—	13.16	8.85	19.57	12.16	—	7.91	16.92	12.05	7.91		
Izdelovanje kartonov . .	293.5	49.8	90	296.937.03	20.04	20.08	—	21.77	11.47	20.41	14.00	—	—	20.39	13.15	—		
Delavnice . .	205.0	50.0	90	740.759.85	18.92	20.52	—	17.34	9.77	22.22	14.44	7.87	—	20.31	12.84	7.87		
Druga dela .	294.5	48.8	90	2,454.846.06	19.92	18.57	—	12.57	8.32	18.40	15.39	—	—	13.16	8.57	—		
Vsi oddelki l. 1906 skupaj	293.5	49.6	90	23,315.353.89	19.43	19.92	13.69	12.94	10.06	18.61	11.02	8.25	7.43	15.88	11.78	7.45		

Poročilo končno naglašja, da se je malone podvojila plača od l. 1890 do 1906. Porabili so l. 1890 za plače delavstvu 11,612.016 K, l. 1900 pa 23,172.932 K. Število delavstva je

pa tudi poskočilo od 33.296 na 40.256, toraj za 6960 oseb = 20.9%. Povprečna letna delavčeva plača se je zvišala od 348.75 K na 574.64 K t. j. za 226.89 K = 65%.

Izplačane delavske plače so razvidne iz sledeče razpredelnice:

Leto	Izplačana skupna vsota dnine	Stanje delavstva koncem decembra	Povprečna letna plača
	K	število	K
1890	11,612.016	33.296	348.75
1891	11,991.660	32.848	365.07
1892	12,423.644	33.301	373.07
1893	12,422.420	33.569	370.06
1894	12,657.028	33.219	381.02
1895	13,606.181	35.602	382.17
1896	14,929.114	33.011	392.63
1897	16,291.607	39.379	413.71
1898	16,527.552	38.547	428.76
1899	16,902.975	37.255	463.71
1900	17,866.460	38.282	466.71
1901	19,369.622	40.292	480.73
1902	20,711.654	40.326	513.61
1903	20,752.689	39.603	524.02
1904	22,113.720	39.867	554.66
1905	22,505.841	40.437	556.56
1906	23,172.932	40.256	575.64

Razpredelnica nam pove, da so dajali l. 1890 plače, ki pač niso bile primerne. Na delavca je prišlo na dan povprečno 1.60 K! Ne more se pač trditi, da je bila takrat tobačna režija vzorna! Trajalo je precej časa, da so vsaj nekoliko izboljšali plače. Plače so bile celo l. 1893 za 3 krone nižje kakor l. 1892.

Povprečna plača je od takrat pač nekoliko bolj napredovala, dasi ne tako, kakor bi morala. A če primerjamo življenske razmere l. 1890 in zdaj, razvidimo, da nismo mnogo napredovali. Plače so bile l. 1890 res nizke kljub temu, da živila niso bila tako draga, kakor so zdaj. Zdaj se je zvišala plača za 65%. A stanovanje, ki je stalo l. 1890 še 12 do 14 K na mesec, stane zdaj 28 do 30 K. A v isti meri so šle kvišku tudi cene živilim, obleki in drugim potrebščinam. Nikakor se toraj tobačna režija ne more bahati, češ glejte kako dober je za vas tobačno delavstvo vaš gospodar država!

O nalogah strokovnih društev.

(Govoril na občnem zboru »Podpornega društva« deželni odbornik in deželni poslanec dr. Evgen Lampe.)

Dasi me vežejo nujni opravki drugod in bom vsled tega zamogel ostati le malo časa med Vami, prišel sem s posebnim veseljem k Vam, ker je Vaše društvo močno in tudi osnovano na pošten in edino pravi podlagi, na kateri bi se moralo organizirati vse delavstvo.

Človeštvo živi dandanes v neprestanem boju za obstanek. Kdor se bojuje, kdor dela, zasluži za svoje pošteno delo tudi pošteno plačilo. Današnja kapitalistična družba pa rada pozabi na to, da je delavec enakovred-

den človek; njej veljajo delavci samo kot številke, samo za blago, kakor kosi lesa, stroji ali kaj takega. Mi moramo temu nasproti govoriti in vedno naglašati, da ima vsak delavec zase popolne človeške pravice. Da se kapitalistična družba o tem prepriča, da se jo primora, da bo priznavala človeške pravice delavcev, v to je potrebno združevanje. Ne boste prišli do moči in ne boste si mogli izboljšati svojega položaja, ako niste vsi organizirani v strokovni zvezi. Dobro, da se je ta misel že precej utrdila.

Delavska društva so dvojne vrste. V prvo vrsto spadajo strokovne organizacije, v katerih so zvezani vsi delavci ene stroke. V teh društvih se ne dela politika. Ta društva morajo obsegati vse delavce iste stroke od prvega do zadnjega. Poleg tega imamo druga društva, v katerih se lahko politikuje. V njih se družijo pristaši kakšne politične stranke, n. pr. slovenske ljudske ali katoliške, liberalne ali socialno-demokratske stranke. V teh društvih se svobodno politizira, posega se lahko v agitacijo pri volitvah itd. Toda poleg tega morajo biti strokovna društva, in kot članice in člane takega nepolitičnega strokovnega društva Vas pozdravljam.

Če smo mi nasprotniki socialnih demokratov, tiči vzrok v tem, ker isti izkoriščajo strokovna društva v strankarske namene. V političnem društvu naj vsak počenja, kar hoče; ampak v strokovna društva se ne sme zanašati politika. Taka društva morajo imeti edini cilj, da se borijo za izboljšanje življenjskih pogojev, za povzdigo delavskega stanu. V takih društvih se ne gre za to, da bo zmaga ta ali ona stranka, ta ali ona misel, to ali ono svetovno naziranje; sama delavska zahteva naj zmaga. Zato pa morajo strokovna društva obsegati vse delavce. V političnih društvih so lahko združeni delavci najrazličnejših strok: kovači, zidarji, čevljarji, krojači, opekarji in kar hočete; kajti politična društva imajo nalogo, delati za politične stranke, braniti politične ideje, katerekoli: krščansko, liberalno ali socialno-demokratsko. Politična društva so v tem prosta. Nikdar pa ne smejo biti strokovna društva navezana na kako politično stranko ali politično misel. Strokovno društvo, ki se v politiko poda, že nosi v sebi kal razpada. Politika v strokovnem društvu je nesreča za društvo in za delavce. Zato pa pozdravljam Vaše delavske strokovne organizacije, kot delavke in delavce, ki se zavedate, da se morate združevati za varovanje svojih stanovskih koristi. Taka društva se morajo razširiti po celi naši državi in imajo edino to nalogo, da se položaj delavstva izboljša.

Vaše društvo je močno. Vendar bi Vas rad opozoril, da glejte ne samo na sedanost, ampak tudi na bodočnost. Ne stavite prevelikih zahtev na svojo blagajno, da se Vam ne izprazni. Potem nimate ničesar. Vsak

član se mora nekoliko podati in vedno imeti pred očmi, da bo v bodočnosti dobro, ako bo društvo v gmotnem oziru močno. Moč društva pa se ceni po denarju, ki ga imate v blagajni. Društvo, ki ima krepko blagajno, ima večjo moč, kakor morda po številu članov večje društvo, ki ima manj denarja. Imejte torej blagajnika za svojega najboljšega prijatelja, pa ne kot takega, od katerega se vedno kaj zahteva, ampak kot takega, kateremu se kaj nosi in daruje. V moči društva boste imeli zagotovilo, da bo Vaš stan prospeval, da se bo povzdigoval. To ste slišali sicer že večkrat, a zapomnite si to do prihodnjega leta; na prihodnjem občenem zboru bom Vam, če Bog dá, to zopet povedal.

Pozdravljam Vas torej in Vam želim, da bi napredovali na poštenu poti, želim Vam, da bi se Vaša organizacija razvijala, da bi rastla ne samo po številu, marveč tudi po gotovini v blagajni; želim, da bi se poštena delavska zavest med Vami vedno bolj ugloabila in da bi Vaša organizacija enkrat objemala tudi tiste, ki so sedaj še izven organizacije. Mi nočemo čez nikogar izreči najmanjše žal besedice, mi želimo le, da bi se na podlagi poštenosti združili vsi, ki pošteno mislijo in dobro žele sebi in svojemu stanu. Ako se to uresniči, potem boste gospodje in gospe, naslanjaje se na svojo organizacijo, na svojo moč. Potem pride tudi čas, ko bomo lahko rekli, da se je iz delavskega stanu prenovila in izboljšala človeška družba!

O upravičenosti zahtev tobačnega delavstva.

Izboljšanje delavskih plač.

Dne 27. marca so predstavili krščansko-socialni poslanci Kunschak, Anderle in Fuchs deputacijo naše zveze glavnemu ravnatelju. Vprašali so tudi glavnega ravnatelja, kako da sodi o glavnih delavskih zahtevah. Odgovori glavnega ravnatelja dokazujejo, da ne more osobito v najvažnejših vprašanih nastopati samostojno. Jasno je pa le, da je najbolj odvisno od njega, če se izpelje kaka prenova ali pa če se ne izpelje. Generalni ravnatelj pravi, da je kolikor le more biti naklonjen delavstvu. Da je res tako, ne dvomimo. Saj smo se prepričali zadnje čase, da je naklonjen delavskim zahtevam. Obljubil je tudi, da hoče zahtevati za leto 1907. večje zboljšanje delavskih plač in upa, da mu finančni minister ne bo nasprotoval. Verjame mo mu, da doseže večje zboljšanje, ako je bo zahteval z vso odločnostjo. Saj vemo, kako se sestavljajo proračuni. Načelniki posameznih resortov sestavijo svoje proračune, ki jih potem pregledajo in v finančnem ministrstvu znižajo izdatke, če se jim zdi, da so previsoki. To delajo zato, da spravijo v ravno-

težje dohodke in stroške državne uprave. Glavno ravnateljstvo ne sme pripustiti, da kaj črta finančno ministrstvo. **Nikakor pa ne sme dovoliti, da se črtajo postavke o delavskih plačah in pa o njihovem izboljšanju.** Pri dobičku, ki ga daje tobačni monopol, ni to le mogoče, marveč je zelo, zelo upravičeno. Čisti dohodek tobačnega monopola znaša v proračunu za 1908. leto 151,190.000 kron, a kakor se zatrjuje s čisto verodostojne strani je iznašal že leta 1907. nad 170,000.000 kron! Ta visoka številka je zelo verojetna, ker je znašal čisti dobiček leta 1906. žg 154,467.187 kron, torej za 17,391.187 kron več kakor so proračunali. Te številke nam dokazujejo, da država jako lahko izboljša plače tobačnemu delavstvu. Kako potrebno je pa zvišanje, nam dokazuje dejstvo, ker vedno bolj boleha tobačno delavstvo. Nihče, kdor pozna socialne razmere, razven seveda tistega urednika, ki ureja »Slovenskega Meščana« in vpije po kavarnah, da so delavske zahteve pretirane, pa zabavlja čez delavskega poslanca Gostinčarja, si ne bo upal ugovarjati, da povzročajo delavske bolezni predvsem delavčevo slabo gospodarsko stanje. Če se izboljša gospodarsko stanje delavstva, se gotovo izboljšajo zdravstvene razmere po tobačnih tvornicah. Če bi utemeljevalo glavno ravnateljstvo s takimi razlogi svoj predlog za zdatno izboljšanje delavskih plač, bi se gotovo finančno ministrstvo ne moglo dosti upirati. Če si izboljša delavstvo svoj gospodarski položaj, si gotovo lahko zopet kaj prihrani država pri izdatkih za jetične, pri prispevku za bolniške blagajne in še drugod.

Prosto sobotno popoldne.

Vprašanje o prostem sobotnem popoldnevu je gotovo velike važnosti. Glavno ravnateljstvo trdi, da zdaj ne more dati drugače prosto sobotno popoldne, kakor da se podaljša delavna doba ob delavnikih. Boje se, da bi trpelo delavstvo škodo. Res je! Manj delavstvo, kakor zdaj, ne sme zaslužiti. Delavstvo pa tudi noče, da bi ob delavnikih delalo več časa, kakor dela zdaj. Glavno ravnateljstvo trdi, da **zdaj** ne more glede na prosto sobotno popoldne ugoditi delavstvu. Nameravajo li pričeti s tem prihodnje leto? Najbolj se pa boje, da bi se zmanjšal delavni čas ob delavnikih.

In povsod se je dobro izkazalo, kjer so znižali delavni čas. O vplivu skrajšanega delavnega časa objavlja hesensko obrtno nadzorstvo velezanimive podatke. Poročilo naglaša, da se je potegovalo delavstvo povsod za znižanje delavnega časa, ne da znižajo plače. Zdaj je res običajen deseturen delavnik, a v normškem okraju dela 4675 strojarjev 8¾ ure in sicer od 7. jutraj do 5. popoldne z dopoldanskim četrt- in opoldanskim enournim odmorom.

Neka tvrdka, podjetnik, ne morebiti, kakor bi kdo trdil, kak delavec s pretiranimi zahtevami poroča, da so se podnevi boljše izrabljali stroji, ne glede na to, da so se delavci od 5. popoldne lahko posvetili rodbini. Delavci z višjo urno plačo ne zaslužijo manj, marveč deloma še več, kakor so zaslužili prej. Z natančno ob sekundi pričetim in končanim delom se je dognalo koncem leta, da so ostale plače in napravljeno delo tako kakor prej. Celo na deželi si več ne prikrivajo, da zahteva kultura, da se zniža delavni čas. Sicer razmere niso na Hesenskem morebiti na las take kakor so naše, a se le sklicujemo na to poročilo in naprej z mirno vestjo trdimo, da nadaljnje znižanje delavnega časa koristi ne samo delavcu, marveč da koristi tudi delodajalcu. Na Dunaju je tudi več tvornic, ki ne delajo ob sobotnih popoldnevih. Kar pa lahko stori zasebni podjetnik, to stori ravno tako lahko tudi državno podjetje.

Glede na prosto sobotno popoldne je predlagalo ravnateljstvo, naj bi se delavna doba določila tako-le:

I. Če je ena ura odmora opoldne:

od ponedeljka do četrta	od 7.—12.	dop.
od ponedeljka do četrta	od 1.— $\frac{1}{2}$ 6.	pop.
v petek	od 7.—12.	dop.
v petek	od 1.— $\frac{3}{4}$ 6.	pop.
v soboto	od 7.—12.	dop.
v soboto		popoldne prosto.

Skupni delavni čas 52 $\frac{3}{4}$ ure na teden.

II. Če je 1 $\frac{1}{4}$ ure odmora opoldne:

od ponedeljka do četrta	od $\frac{3}{4}$ 7.— $\frac{3}{4}$ 12.	dop.
od ponedeljka do četrta	od 1.— $\frac{1}{2}$ 6.	pop.
v petek	od $\frac{3}{4}$ 7.— $\frac{3}{4}$ 12.	dop.
v petek	od 1.— $\frac{3}{4}$ 6.	pop.
v soboto	od $\frac{3}{4}$ 7.— $\frac{3}{4}$ 12.	dop.
v soboto		popoldne prosto

III. Če je 1 $\frac{1}{2}$ ure odmora opoldne:

od ponedeljka do četrta	od $\frac{3}{4}$ 7.— $\frac{3}{4}$ 12.	dop.
od ponedeljka do četrta	od $\frac{1}{4}$ 2.— $\frac{3}{4}$ 6.	pop.
v soboto	od $\frac{3}{4}$ 7.— $\frac{3}{4}$ 12.	dop.
v petek	od $\frac{3}{4}$ 7.— $\frac{3}{4}$ 12.	dop.
v petek	od $\frac{1}{4}$ 6.—6.	pop.
v soboto		popoldne prosto.

Skupni delavni čas znaša povsodi 52 $\frac{1}{2}$ ure na teden.

To je delavstvo samoobsebi umevno odklonilo. Značilno pa je, da so socialni demokrati delali vođo, da bi delavstvo sprejelo tako razdelitev, po kateri bi moralo ob drugih dneh delati več časa.

Plačani dopust.

Z ozirom na **plačani dopust** se sklicuje glavno ravnateljstvo na tehnične težave. Da nastanejo lahko, vsaj začetkoma, težave, radi priznamo. Prevelike pa pač te ovire ne bodo. Če izvedejo preosnovno pravočasno in po načrtu, ne nastanejo velike ovire. Do-

pusti se morajo urediti tako, da se na posamezne oddelke porazdeli to delo, ki bi odpadlo vsled dopustov. To pa že kaže, kako naj se v delavsko-tehniškem oziru odstanijo težave.

Glavno, kar naglašamo, je pa in ostane, da se tudi res izvede, kar se obeta. Na dobri volji glavnega ravnatelja ne dvomimo. Kjer je pa volja, se tudi lahko dobi pot. Delavske zahteve so zelo nujne in upamo, da jih glavno ravnateljstvo kmalu reši tako kakor to želi delavstvo!

Obrtno nadzorstvo po tobačnih tvornicah leta 1906.

Obrtni nadzornik je pregledal ljubljansko tobačno tvornico 25. oktobra 1906. Delalo je 300 delavcev in 2003 delavke. Izdelovanje tobaka za nosljanje se je opustilo, da so dobili prostor za razširjanje pripravljavnice tobaka. Leta 1905, zaukazane varnostne priprave so se uvedle in se je ukazalo sledeče: 1. Vpeljava ročnih koles pri prešah. 2. Boljša ventilacija v hiši strojev, kjer znaša poleti vročina 36 stopinj. 3. Pokritje zobnih koles na stroju cigaret. 4. Pokrov za transmisijon. 5. gumi na pokrovih brončnih strojev pri strojih cigaretnih ovitkov, da se prepreči prašenje.

Nezgode so se pripetile tri. Kaznovano je bilo delavstvo skupno za 37 K 31 vin. Zvišanje plač je znašalo 2 odstotke.

Napravili so nov prostor za delavstvo med opoldanskim odmorom. Toplice so dobile tri nove tuše. Kopelj je bilo 576 več. V kuhinji za juho, kjer so se dvignile cene, se je zmanjšalo število porcij, zvišale pa so se porcije kave za približno 100.000 porcij.

Celovško tvornico je pregledal obrtni nadzornik 30. oktobra 1906. Delalo je 1019 oseb, 38 manj, kakor prejšnje leto. Vpeljali so mehanski sesalnik prahu pri mizah tobačne pripravljavnice. Varstveno kapo je dobila žaga v mizarnici. Uvedli so stole mesto pručic. Čiščenje okenj in vreč se je poverilo zasebnemu podjetju.

Nezgod je bilo pet, dve lahki in štiri z delonezmoglostjo 13, 17 in 28 dni.

Med 1066 bolniško-blagajniškimi člani je bilo leta 1905. 175 porodov, 440 ženskih in 34 moških bolnikov. Na jetiki je obolelo 20, na škrofeljnih 4 osebe. Umrlo je 12 članov, 8 za jetiko. Med 100 člani jih je obolelo 60 in na vsakega člana je prišlo 14.5 dne bolezni.

Kaznovane so bile tri osebe za 1 K 60 v. Neki delavec je dobil osemdnevni kazenski dopust s 4 delavnimi dnevi tedensko. Nakaznic za kopanje po 10 vinarjev so izdali 1500. Obrtni nadzornik je naglašal potrebo, da se ustanovi lastna tvornična kopelj.

Tobačno tvornico v Švacu si je ogledal obrtni nadzornik 20. oktobra 1906. Delalo je 140 delavcev in 1040 delavk. Bolnih je bilo 83 delavcev in 951 delavk, 1162, oziroma 11.959, skupaj torej 13.121 delavnih dni. Porodov je bilo 120, nezgodi dve. Kopelj je bilo 11.906. Število kopelj se je znižalo, ker je stal parni kotel pet tednov. Prenaredili so stranišča, ki so dobila vodovod.

Dne 30. oktobra je nadzoroval obrtni nadzornik tobačno tvornico v Landskronnu. Delalo je 2021 delavk in 84 delavcev, 79 oseb manj kakor prejšnje leto. Nove stavbe so: izpopolnilo se je skladišče in napravilo se je osrednje stranišče. Stranišče je poslopje zase, kurjeno in ima umivalnice. Za snago skrbi posebna strežnica. Nezgode so se pripetile tri. Na 100 članov tvorniške bolniške blagajne pride 0-95 slučajev jetike in škrofeljnev. 2-17 bledice in pomanjkanja krvi, 2-58 akutnega in bronhialnega katara, 2-49 slučajev akutnega in želodčnega katara, 0-29 slučajev akutnega in kroničnega želodčnega katara in 2-22 slučajev revme. V tvornici so nastavili še tretjega zdravnika, za oddaljene vasi pa pomožnega zdravnika. Juhnih in kavinih porcij se je oddalo na dan 800 do 900.

Ureditev dohodkov delovodij.

Po dolgotrajnem posredovanju krščansko-socialnih poslancev Anderleja, Kunschaka in Fuchsa se je posrečilo, da se je izpeljala ureditev plač delovodij. Poslanci so se morali zelo potruditi, da se je oziral finančni minister na zahteve delovodij. Za delovodije se je potegovala tudi »Avstrijska tobačna delavska zveza«.

Ob zadnjem povišanju leta 1907. so prezrli več delovodij. »Avstrijska krščanska tobačna delavska zveza« se je na željo zavzela zanje. Dne 14. julija sta predstavila poslanca Kunschak in Sturm deputacijo delovodij finančnemu ministrstvu. Oktobra so vložili poslanci Kunschak, Anderle in Fuchs predlog v državnem zboru. Krščansko-socialni poslanci, osobito Anderl, so tudi osebno večkrat posredovali za delovodije.

Zadeva je zdaj končana. Prezrti delovodije so dosegli svoje pravice.

Nova ureditev določa:

1. Odpravi se zadnji plačilni razred.
2. Začetna plača 1100 kron z avtomatičnim povišanjem 100 kron po štirih letih.
3. Sedanji postranski dohodki (službena obleka itd.) ostanejo v veljavi.
4. V novo plačilno stopinjo se uvrsti po skupni službeni dobi.

Reforma se izvede 1. oktobra 1908.

Dozdaj je imel delovodja v I. razredu 1300 K, v II. razredu 1100 K in v III. razredu ki zdaj odpade, 900 K. Aktivitetna doklada znaša na Dunaju 715 K, v II. razredu 605 K

in v III. razredu 495 K. Starostna doklada je znašala po petletni službeni dobi 100 K, po desetletni pa 200 K.

Za delovodije so poskrbeli krščansko-socialni poslanci in naša organizacija. To je pribito.

Število delovodij se določi v fabrikaciji 200 v II., 100 v I. kategoriji.

Mizarskih delovodij 12 v II., 6. v I. kategoriji.

Delovodij pri strojih 18 v II., 12. v I. kategoriji.

Definitivna pazniki postanejo le delovodije, če služijo tri leta. Obsojamo pa, da postanejo certifikatisti delovodije, ker bodo tako morali dolgo čakati pazniki, predno postanejo delovodije.

Kdo odira občinstvo?

»Naša Moč« piše: Dne 29. aprila se je vršil shod kranjskih mesarjev, ki je bil sklican samo zato, da naj bi mesarji prodajali skupno kožo. To je bilo za javnost. Kaj pa so vse sklepali mesarji potem, ko so bili sami med seboj, pa ne vemo. Nam se gre za to, ker je mesar Kovač iz Starega trga upil, da dá rad 2000 K, če se dokaže, da ima mesar pri volu 140 K dobička. Mesarji so se smejali, ko je to zaklical mesar Kovač. Mi bi radi zaslužili teh 2000 K in zato hočemo po uradnih zapiskih dokazati, da zasluži mesar pri volu toliko. — V nekem štajerskem deželnem zavodu so 16. januarja 1905. ubili vola, ki je veljal 409 K in je bil težak 610 kg. Stroški so znašali v Gradcu: Cena za vola 409 K, vžitinski davek 15 kron 13 vin., dvadnevna hlevna pristojbina 40 vin., krmljenje 40 vin., taksa za ubitje 2 K 80 vin., plača osobju, ki je ubilo vola 2 K, petdnevna pristojbina za vkladeni meso 1 K 35 vin., skupni stroški iznašali so 431 K 26 vin. Dobitka pa se je napravilo: Koža, težka 52 kg, à 90 vin., znese 46 K 80 vin., 30 kg loja, à 38 vin., 11 K 40 v., jezik, pajšl, noge 7 K, skupaj torej 65 K 20 v. Ostane torej še stroškov 366 K 6 vin. Mesa za prodajo je ostalo še 297 kg. Stroški za kilogram mesa so torej znašali iz graške klavnice 22. jan. 1905. še 1 K 23¼ vin., brez 19 odst. priklade s kostmi. Prodalo se je meso za 457 K 20 vin., h kateri vsoti pa še pride dobiček 19 odst. priklade v trgovini na drobno, to je 15 odst. teže mesa 297 kg, kar je znašalo 62 K 37 vin. Odračunati se pa mora cena za kosti, 44½ kg, ki jih je kupil mesar za 8 K 40 v., kar znese 53 K 47 vin., skupaj toraj znaša mesarjev dobiček za srednjega pitanca 144 K 61 vin. Evo, gospod Kovač, tu smo dokazali, da ima mesar pri volu več kakor 140 K dobička. Vi ga imate pa še več, ker imate manjše stroške, kakor jih ima graški mesar. Zdaj pinkajte!

Volitve v bolniške odbore.

Ottakrinški socialni demokrati so postali zelo skromni v »Tabakarbeiterju«. Govorijo in pišejo veliko o uspehu, ki so ga baje priborili. Uspeh je sicer tak, da so izgubili letos zopet pri volitvi enega odbornika, a kljub temu sanjajo o uspehih. Lani so imeli socialni demokrati 563, letos 564 glasov. Res lep uspeh, ko so napredovali kljub agitaciji od osebe do osebe le za en glas. Še ena taka zmaga, pa so izgubljeni. V Saccu so bili izvoljeni zgolj krščanski kandidati. V Sternbergu je postavila naša organizacija prvič kandidate. Dozdaj so gospodarili tu le rdeči in zato se nismo čudili, da so dobili nad 1100 glasov. A prvi naš nastop je bil časten dovolj. Naša kandidatna lista je dobila: Till Emilija 266, Jilk Katarina 252, Ledl Viljemina 249, Müller Marija 249, Kleinhart Marija 248 in Frančišek Göhr 249 glasov. V Bavču so dobili naši kandidati 308 do 344 glasov, socialni demokrati pa 491 do 592 glasov. Socialni demokrati se bahajo z uspehom. Pa le počasi. Drugo leto se zopet vidimo pri volitvah. V Hajnburgu smo lepo napredovali. Naši glasovi so napredovali za 419, socialni demokrati so pa izgubili 508 glasov. Naši so dobili: Matija Franz 872, Adolf Fischer 842, Höger Edvard 890, Sivek Franc 836, Jeschina Ana 679, Mikulitsch Veronika 736 glasov. Socialni demokrati so dobili 1137 do 1430 glasov, lani so še imeli 1276 do 1510 glasov. Le ne preveč baharije, rdeči bratci. Kakor vidite, greste nazaj po takih tvornicah, kjer ste dozdaj gospodarili popolnoma neomejeno in samooblastno.

Kako se je razvila naša organizacija delavk v Ljubljani.

Mati krščansko-socialne zavesti med delavkami ljubljanske tobačne tvornice je »Katoliško društvo za delavke«. Iz njega sta se razvili naše »Podporno«, a tudi podružnica naše zveze. Ni nobena tajnost, da sodelujejo članice tega društva zelo pridno in uspešno tudi pri naših stanovskih organizacijah. Zato pa hočemo podati nekaj sličic o zgodovini tega za naše delavke tako važnega društva.

»Katoliško društvo za delavke« v Ljubljani je bilo ustanovljeno na ustanovnem shodu dne 16. decembra 1894. Kako je prišlo do tega, je lepo povedal na slavnostnem večeru o priliki društvene desetletnice prelat Rozman, prvi predsednik društva, ki je pa skozi vseh deset let vztrajal in še vztraja na tem mestu. »Pričetkom decembra — tako je dejal — leta 1894 pride k meni takratni šenklavški kapelan dr. Krek s svojim tovarišem g. Matijo Mrakom. Vprašal sem gospoda, kaj hočeta in kmalu sem izvedel.

Dr. Krek začne razvijati in dokazovati, kako bi bilo potrebno društvo, katero bi družilo zlasti delavke. In končno sta prišla z barvo na dan, da bi jaz prevzel predsedništvo društva. Debelo sem gledal in se branil na vse kriplje, češ, star sem že in imam posla čez glavo. A pomagalo ni nič, končno sem se udal in 16. decembra 1894 so me izvolili za predsednika, in ostal sem ves čas, kakor tudi voditeljica, vrla Marija Krivec. Za podpredsednika je bil izvoljen gospod Mrak. Kaj sem hotel, sprejel sem izvolitev in rekel: »Če ste vsi dobre volje, pa hitro na delo.« In društvo je pričelo delovati in zlasti odbor.«

Na ustanovnem shodu je bilo navzočih nad 500 delavk iz vseh vrst delavstva, zlasti iz tovarn. Že to je pričalo, kako potrebno je bilo to društvo. Še bolj jasno pa je to pokazalo res zgledno delovanje društva in odbora.

Poleg voditeljice Marije Krivec, ki je bila že četrtič izbrana za to častno mesto, so bile naslednje delavke kot rediteljice, oziroma namestnice izvoljene v odbor: Ludovika Jarc, Terezija Zajec, Frančiška Zor, Katarina Bahar, Ana Srakar, Ivana Kocmur, Frančiška Petrič, Frančiška Pirkovec, Ana Gorše, Josipina Černagoj, Marija Trtnik, Marija Kremžar, Mihaela Aljančič, Marija Fortuna, Antonija Vidmajer, Ivana Gašperin, Ivana Kosec, Frančiška Korbar in Marija Belič. Izmed poslednjih dveh je bila v naslednji prvi seji dne 17. decembra prva izvoljena za blagajničarko, druga pa za tajnico. Kot tajnica je leta 1897 vstopila Mihaela Aljančič, kateri je leta 1899 sledila Terezija Ferjan in je še sedaj kot tajnica popolnoma na svojem mestu. Leta 1898 je odbor postavil za knjižničarko Antonijo Vidmajer, kateri je leta 1903 sledila Terezija Bučar. Kot nadziralka not že od leta 1897 Gabrijela Rus vestno opravlja ta posel. Dne 19. septembra 1897 se je od društva poslovil podpredsednik stolni vikar, novoimenovani župnik v Bohinjski Beli Matija Mrak, ki je skozi tri leta krepko podpiral predsednika pri vodstvu društva. Podpredsedniško mesto je nato prevzel stolni vikar Luka Smolnikar, prej kapelan na Vrhniki.

Tako sestavljeni odbor je vodil in še vodi društvo po poti, ki je privedla isto do sedanjega lepega razvoja. Odbor je imel v tem veliko odborovih sej, v katerih se je posvetoval o vsem, kar bi moglo služiti v blagor društva. Občni zbori so se vedno dostojno izvršili.

Društvo, ki je posebno tesno zvezano s svojim predsednikom prelatom Rozmanom, se je seveda zanimalo tudi za vse, kar je v teku teh desetih let veselega ali žalostnega zadelo ljubljene načelnika. Tako je zlasti slovesno proslavilo odlikovanje njegovo z vitežkim križcem Franc Jožefovega

reda, 40letnico delovanja njegovega v župniji sv. Jakoba, imenovanje njegovo za hišnega prelata sv. Očeta in 70letnico njegovega rojstva.

Društvo se je udeležilo tudi znamenitih shodov: II. katoliškega shoda, I. shoda slovenskih nepolitičnih društev in velike slavnosti pri Koslerju o priliki prihoda Štajercev v Ljubljano. Pri teh shodih je s svojim pevskim zborom želo zaslužen priznanje.

Ker je »Katoliško društvo za delavke« ustanovljeno na strogo verski podlagi, je izkušalo vsestransko ustrezati verskim potrebam svojih članic. Z duhovnimi vajami, katehere je v teku desetih let trikrat priredilo nalašč za društvence, je osveževalo njihova versko življenje; z društvenimi izleti, ki so vodili članice zlasti na Marijina božja pota (šestkrat na Žalostno goro, enkrat na Brezje, enkrat na Bled, enkrat v Št. Vid na Dolenjskem) se je ravnilo po pravilu: združuj koristno s prijetnim.

Isto pravilo je bilo ravnalo tudi sicer med letom ob vsakokratnih društvenih prireditvah.

Zato je društvo skrbelo najprej za primeren pouk svojim članicam. Skoro vsako nedeljo in praznik zvečer je v društvenih prostorih društvencam prilika dana, da si s poslušanjem poučnih govorov in predavanj obogaté svoje znanje. V teku desetih let je bilo v društvu 311 predavanj, oziroma poučno zabavnih govorov najrazličnejše vsebine. Predavalo je 23 raznih govornikov, izključno vsi duhovskega stanu, kar zopet svedoči, kdo v prvi vrsti pri nas največ deluje za izobrazbo ljudstva. Naj se ohranijo imena teh požrtvovalnih gospodov za poznejšo zgodovino društva: Birk Frančišek, Bulovec Matija, dr. Čekal Ferdinand, dr. Debevec Jožef, Godec Janez, dr. Janežič Janez, Kalan Janez, dr. Karlin Andrej, dr. Krek Janez Ev., dr. Lampe Evgen, Mrak Matija, Nadrah Ignacij, Oblak Janez, dr. Pečjak Gregorij, Plečnik Andrej, Potokar Jožef, prelat Rozman Janez, Smolnikar Luka, Smrekar Janez, Steska Viktor, dr. Ušeničnik Aleš, dr. Ušeničnik Frančišek, Žvan Frančišek.

K poučni strani delovanja »Katoliškega društva za delavke« štejemo tudi izobraževanje v petji. Takoj pri ustanovitvi društva je nastopil začasen zbor, ki se je pa že prihodnje leto (1895) razvil v reden pevski zbor; 4. marca istega leta je namreč prevzel posel pevovodje ravnatelj in organist pri sv. Jakobu, Leopold Belar, ki je z nenavadno marljivostjo in požrtvovalnostjo vodil društveno petje do svoje smrti (17. junija 1899) in pridobil mlademu pevskeму zboru splošno priznanje. Pri društvencih je užival neomejeno spoštovanje in še sedaj živi v

društvu nepozabno njegov časten spomin. Po njegovi smrti je posvetil pevskeму zboru svoje izborne moči šentjakovski kapelan Frančišek Ferjančič, pod čegar spretnim vodstvom se je ta zbor povzdignil na višino najboljšega ženskega pevskega zbora v Ljubljani. Ljubljanci dobro poznajo precizno petje »slavčkov« »Katoliškega društva za delavke«; saj vsako leto večkrat nastopa pri svojih mnogoštevilnih veselicah in prireditvah; pa tudi izven Ljubljane je na dobrem glasu, saj so udeleženci III. katoliškega shoda, vseslovenske delavske slavnosti, o prihodu štajerskih mladeničev v Ljubljano, imeli priliko, se na lastna ušesa prepričati o njegovem nastopu in napredku. Zdaj pa vodi društveno petje jako spretno gospod kapelan Vojteh Hybašek.

Poleg petja se v društvu goji tudi pouk v jezikih. Ignacij Nadrah in za njim Frančišek Žvan sta delavkam v tem oziru dala lepo priložnost, ki na lahek način pridobiti za sedanje čase toliko potrebnega jezikovnega znanja.

Da se tudi ženska ročna dela ne zane-marjajo, je samoobsebi umevno. Vsak teden po dvakrat se poučujejo dekleta v šivanju in likanju; s pomočjo šivalnih strojev jim je dana priložnost, da si marsikaj svoje obleke lahko same naredijo, oziroma popravijo.

Za gojitev varčnosti se je z mesecem marcem 1899 osnovala »Čebelica«. Društvo s to napravo posreduje pri članicah, da lahko z malimi svojami prihranijo kaj za potrebo in starost in se vadijo pametnega gospodarstva s svojimi prisluženimi vinarji. Očiten blagoslov božji spremlja to napravo; vedno lepše in lepše se razvija. Boljše kot vse popisovanje naj govore sledeče številke:

Težavno poslovanje »Čebelice« vodijo društvence same pod nadzorstvom podpredsednika. V vodstvu sta bili v začetku Marija Guzelj in Marija Merne; namesto poslednje je pozneje vstopila Marija Petkovšek; privzeli sta se pa še Terezija Ferjan in Marija Stibilj. Poslovanje »Čebelice« je vzorno; dosedaj ni bilo najmanjšega nereda; vse odbornice opravljajo svoj posel popolnoma brezplačno, vključ temu, da žrtvujejo zanj ogromno dragocenega časa. (Konec prih.)

Krajevnim skupinam in članom na znanje!

V našem glasilu se otvori poseben oddelek za pravni svet, ki ga bo dajal neki jurist. Pojasnila so brezplačna, a vposlati se morajo po krajevni skupini, ker se na druga vprašanja ne moremo ozirati. Vprašanja morajo biti kratka in jasna.